

Date: 1st November-2025

**BOSHLANG'ICH TA'LIMDA "ONA TILI VA O'QISH SAVODXONLIGI"
DARSLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA XORIJIY TAJRIBALAR:
TAJRIBA-SINOV NATIJALARI ASOSIDA**

Normatova Fotima Botir qizi

Mustaqil tadqiqotchi, Jizzax, O'zbekiston

fotimaakramova@mail.ru

Annotatsiya: Maqolada boshlang'ich ta'limda "Ona tili va o'qish savodxonligi" darslari samaradorligini oshirishga qaratilgan xorijiy tajribalar asosidagi metodik yechimlar yoritiladi. Tadqiqot maqsadi — xorijiy tajribalarni didaktik jihatdan moslashtirish va ularni dars jarayoniga integratsiya etish metodikasini takomillashtirishdir. Uslubiyotda nazariy-mantiqiy, leksik-semantik, kommunikativ-funksional, qiyosiy va matematik-statistik (Student–Fisher) tahlillar uyg'un qo'llandi. Jizzax viloyatidagi 17-, 7- va 11-maktablarda ikkidan sinf (tajriba va nazorat) ishtirokida tajriba-sinov o'tkazildi (tajribada 456, nazoratda 450 o'quvchi). Natijalar tajriba guruhlarida yuqori darajaga chiqish 39,5% gacha, past daraja esa 7,9% gacha kamayganini, nazoratda esa mos ravishda 20,0% va 34,7% bo'lganini ko'rsatdi. Diagnostikaning boshlang'ich bosqichida mexanizmga oid bilim va ko'nikmalar umumiy darajasi 46,8% ni tashkil etgani ushbu yondashuv zarurligini tasdiqlaydi. Amaliy tavsiyalar o'qituvchining darsni faol metodlar, media-matn tahlili va kompetensiyaviy topshiriqlar bilan loyihalashi zarurligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: ona tili, o'qish savodxonligi, xorijiy tajriba, tayanch kompetensiya, tajriba-sinov, boshlang'ich ta'lim.

Аннотация: Статья освещает методические решения по повышению эффективности уроков «Родной язык и читательская грамотность» в начальной школе на основе адаптированных зарубежных практик. Цель — совершенствование методики интеграции этих практик в урок. Применены теоретико-логический, лексико-семантический, коммуникативно-функциональный, сравнительный и математико-статистический (критерий Стьюдента–Фишера) анализы. Квазиэксперимент проведён в школах №№ 17, 7 и 11 (две параллели: эксперимент и контроль; 456 и 450 учащихся соответственно). В экспериментальных классах доля «высокого» уровня достигла 39,5% при снижении «низкого» до 7,9% (в контроле — 20,0% и 34,7%). Исходная диагностика фиксировала 46,8% по совокупности знаний и навыков, связанных с применяемыми механизмами. Практические рекомендации подчёркивают проектирование уроков на основе активных методов, анализа медиатекстов и компетентностных заданий.

Ключевые слова: родной язык, читательская грамотность, зарубежный опыт, базовые компетенции, педагогический эксперимент, начальная школа.

Date: 1st November-2025

Abstract: This article examines methodical solutions for improving the effectiveness of “Mother Tongue & Reading Literacy” lessons in primary school by adapting selected international practices. The study aimed to refine a methodology for integrating these practices into classroom instruction. A mixed-methods approach combined theoretical-logical, lexical-semantic, communicative-functional, comparative, and mathematical-statistical analyses (Student-Fisher t-criterion). A quasi-experiment was conducted in three schools (Nos. 17, 7, and 11) with parallel experimental and control classes (456 and 450 students, respectively). In experimental classes, the share of “high” attainment reached 39.5% while the “low” level dropped to 7.9%; the control classes showed 20.0% and 34.7%, respectively. Initial diagnostics indicated an overall 46.8% level in the targeted knowledge-skills set, underscoring the need for the intervention. Practical recommendations emphasize active learning, media-text analysis, and competence-oriented tasks.

Keywords: mother tongue, reading literacy, international practice, core competencies, quasi-experiment, primary education.

Kirish

Boshlang‘ich ta‘limda “Ona tili va o‘qish savodxonligi” darslari ta‘lim tizimini uyushtiruvchi markaziy jarayon sifatida qaraladi; xorijiy tajribalarni didaktik moslashtirish ushbu darslarning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Tadqiqotning umumiy maqsadi — ushbu tajribalar asosida metodikani takomillashtirish bo‘lib, tayanch kompetensiyalarni fonetik-leksik-grammatik bosqichlarda rivojlantirish g‘oyasi markazga qo‘yildi.

Materiallar va metodlar

Dizayn va ishtirokchilar.

Jizzax viloyatidagi 17-, 7- va 11-maktablarda ikkidana sinf kesimida (tajriba va nazorat) kvasieksperimental tadqiqot o‘tkazildi. Umumiy hisobda tajriba guruhlarida 456, nazoratda 450 o‘quvchi qatnashdi; natijalar “yuqori-o‘rta-past” darajalari bo‘yicha baholandi.

Intervensiya tavsifi.

Darslar faol metodlar, kontekstual tahlil, media-matnlar bilan ishlash va kompetensiyaviy topshiriqlar bilan loyihalandi. Masalan, “Rasmi diktant” kabi mashqlar orfografik sezgirlikni kuchaytirish uchun qo‘llandi.

Uslubiy yondashuv.

Nazariy-mantiqiy, leksik-semantik, uslubiy, struktural, qiyosiy, kommunikativ-funksional hamda matematik-statistik tahlillar majmuasi qo‘llandi; statistik tekshiruv Student-Fisher kriteriyiga tayandi.

Boshlang‘ich diagnostika.

Mexanizmlarga oid bilim-ko‘nikma-malakalarning umumiy darajasi 46,8% ekanligi aniqlandi.

Natijalar

Tajriba guruhlar.

Date: 1st November-2025

Umumiy 456 o'quvchidan 180 nafari "yuqori" (39,5%), 240 nafari "o'rta" (52,6%), 36 nafari "past" (7,9%) darajaga chiqdi.

Nazorat guruhlari.

450 o'quvchidan 90 nafari "yuqori" (20,0%), 204 nafari "o'rta" (45,3%), 156 nafari "past" (34,7%) darajada qayd etildi.

Qisqa taqqoslash.

Tajriba guruhlarida "yuqori" ulushi nazoratga nisbatan ~19,5 foiz punktga yuqori, "past" ulushi ~26,8 foiz punktga past bo'ldi; bu intervensiya samaradorligini ko'rsatadi.

Muhokama

Natijalar xorijiy tajribalar elementlarini (media-matn tahlili, kontekstual leksik va grammatik ishlanmalar, faol topshiriqlar) kompetensiyaviy yondashuv bilan uyg'unlashtirish boshlang'ich sinf o'quvchilari savodxonligini sezilarli oshirishini ko'rsatadi. Bu xulosa tadqiqotning nazariy asoslari va tayanch kompetensiyalarni bosqichma-bosqich rivojlantirish konsepsiyasi bilan uyg'un keladi.

Cheklovlar.

Sinflar tasodifiy ajratilmagan (kvasieksperiment), natijalar asosan kategoriyalashgan daraja ko'rsatkichlariga tayanadi va tashqi omillar (oilasinf tashqi omillari) to'liq nazorat qilinmagan bo'lishi mumkin. Kelgusida to'liq randomizatsiya, ko'p o'lchovli testlar va kuzatuvning kengroq hududlarda takrorlanishi maqsadga muvofiq.

Xulosa

Xorijiy tajribalar asosida loyihalangan metodika (faol metodlar + media-matn tahlili + kompetensiyaviy topshiriqlar) "Ona tili va o'qish savodxonligi" darslarida yuqori natijalarni ta'minladi: "yuqori" ulush keskin oshdi, "past" ulush sezilarli kamaydi. Metodika bosqichma-bosqich moslashtirish orqali respublika miqyosida tatbiq etishga tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdullayeva B. Fanlararo aloqadorlikning metodologik–didaktik asoslari. Ped.fan.dok.diss. – T., 2006.
2. Abduraxmonov O. Fan, ta'lim va ishlab chiqarish integratsiyasi. – T.: Fan va texnologiya, 2014.
3. Abdullaeva Q., Safarova R. va b. Boshlang'ich ta'lim kontsepsiyasi. T.: 24.10.2020.
4. Adizov B.R. Boshlang'ich ta'limni ijodiy tashkil etishning nazariy asoslari. Diss., T., 2003.
5. Akramova F.B. "2-sinf 'Ona tili va o'qish savodxonligi' darslari samaradorligini oshirish". Science and Education, 2022, 3(5).
6. Azimova I. va boshq. Ona tili va o'qish savodxonligi. 1-qism. 1-sinf uchun darslik. Toshkent: RTM, 2021. – 104 b.
7. Azimova I. va boshq. Ona tili va o'qish savodxonligi. 2-qism. 1-sinf uchun darslik.

